

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
NIILA JÄÄSKINENA
przedstawiona w dniu 29 listopada 2012 r.¹

Sprawa C-228/11

Melzer
przeciwko
MF Global UK Ltd

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Landgericht Düsseldorf
(Niemcy)]

Jurysdykcja w sprawach cywilnych i handlowych — Wykładnia art. 5 pkt 3 rozporządzenia (WE) nr 44/2001 — Jurysdykcja szczególna w postępowaniach, których przedmiotem jest czyn niedozwolony — Transgraniczny udział wielu osób w tym samym czynie wywołującym domniemaną szkodę — Możliwość ustanowienia jurysdykcji państwa członkowskiego wobec pozwanego mającego miejsce zamieszkania w innym państwie członkowskim z tytułu miejsca, gdzie taki czyn wywołujący szkodę został popełniony przez domniemanego współsprawcę lub pomocnika, który nie został pozwany o naprawienie szkody

I – Wprowadzenie

1. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Landgericht Düsseldorf (Niemcy) dotyczy wykładni art. 5 pkt 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych², a w szczególności definicji „miejsca, gdzie nastąpiło [...] zdarzenie wywołujące szkodę” w rozumieniu zasady dotyczącej jurysdykcji w zakresie odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych przewidzianej w tym akcie, w przypadku gdy domniemywa się, że okoliczności składające się na to zdarzenie wystąpiły w dwóch różnych państwach członkowskich albo w jednym z nich.

2. Sąd odsyłający rozpatrujący pozew z zakresu odpowiedzialności z tytułu czynu niedozwolonego o charakterze transgranicznym, chcąc określić, czy jest on właściwy pod względem miejscowym (ratione loci) do orzekania w tym zakresie, stawia pytanie, czy jeden z domniemywanych sprawców zarzucanych szkód, który ma miejsce zamieszkania w jednym państwie członkowskim³, może być pozwany przez sąd innego państwa członkowskiego z tytułu miejsca, w którym pomocnik lub współsprawca popełnił czyn wywołujący szkodę, mimo że nie jest on pozwanym w postępowaniu.

1 — Język oryginału: francuski.

2 — Dz.U. 2001, L 12, s. 1.

3 — Zgodnie z art. 1 ust. 3 rozporządzenia 44/2001 „państwo członkowskie” oznaczać będzie w niniejszej opinii każde państwo członkowskie z wyjątkiem Królestwa Danii.

3. Zgodnie z postanowieniem odsyłającym Landgericht Düsseldorf proponuje Trybunałowi, aby ustanowił nową podstawę jurysdykcji, która oferowałaby pozwanemu dodatkową możliwość⁴, oprócz podstawowej alternatywy wynikającej z dokonanego dawno przez orzecznictwo rozróżnienia w przypadku rozproszenia w przestrzeni okoliczności składających się na czyn niedozwolony pomiędzy miejscem wystąpienia szkody a miejscem zdarzenia wywołującego szkodę⁵, a mianowicie jurysdykcję opartą na miejscu czynu popełnionego przez sprawcę zdarzenia wywołującego szkodę innego niż pozwany, zgodnie z zasadą obowiązującą w niemieckim prawie wewnętrznym⁶.

4. Niniejsza sprawa ujawnia po raz kolejny tendencję niektórych sądów państw członkowskich do twierdzenia, że rozporządzenie nr 44/2001 może być interpretowane z uwzględnieniem specyfiki systemów krajowych, których skutki na poziomie transgranicznym Trybunał powinien ich zdaniem uznać⁷, mimo że głównym celem tego aktu jest ujednoczenie prawa Unii. Zgodnie z informacjami dostarczonymi Trybunałowi przez strony sprawa ta, poza istotnym znaczeniem teoretycznym, powinna mieć także konsekwencje praktyczne⁸.

II – Ramy prawne

5. Z motywu 2 rozporządzenia nr 44/2001 wynika, że jego celem jest wydanie „przepisów celem ujednoczenia przepisów o jurysdykcji w sprawach cywilnych i handlowych [...]” w interesie należytego funkcjonowania rynku wewnętrznego.

6. Motyw 11 rzeczonego rozporządzenia stanowi: „[p]rzepisy o jurysdykcji powinny być w wysokim stopniu przewidywalne i powinny zależeć zasadniczo od miejsca zamieszkania pozwanego, a tak ustalona jurysdykcja powinna mieć miejsce zawsze, z wyjątkiem kilku dokładnie określonych przypadków, w których ze względu na przedmiot sporu lub umowę stron uzasadnione jest inne kryterium powiązania”.

7. Motyw 12 tegoż rozporządzenia stanowi, że „[j]urysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania [pozwanego] powinna zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na innych łącznikach, które powinny zostać dopuszczone ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub w interesie prawidłowego wymiaru sprawiedliwości”.

8. Motyw 15 tego rozporządzenia wskazuje, że „[w] interesie zgodnego [harmonijnie funkcjonującego] wymiaru sprawiedliwości należy unikać tak dalece, jak jest to tylko możliwe, [możliwości prowadzenia] równoległych postępowań, aby w dwóch państwach członkowskich nie zapadały niezgodne ze sobą orzeczenia [...]”.

9. Przepisy o jurysdykcji wymienione są w rozdziale II rozporządzenia nr 44/2001.

4 — Możliwość ta określana jest [we francuskiej wersji odesłania prejudycjalnego] jako „alternatywne kryterium powiązania”.

5 — Wyrok z dnia 30 listopada 1976 r. w sprawie 21/76 Bier, Rec. s. 1735, pkt 19, wprowadził rozróżnienie pomiędzy „miejscem, gdzie zmaterializowała się szkoda”, a „miejscem, w którym nastąpiło zdarzenie powodujące powstanie szkody”, przypomniane ostatnio w wyroku z dnia 25 października 2012 r. w sprawie C-133/11 Folien Fischer i Fofitec, pkt 39 i przytoczone tam orzecznictwo.

6 — Sąd odsyłający przytacza pojęcie „wechselseitige Handlungsortzurechnung”, które zgodnie z dosłownym tłumaczeniem oznacza „przemienne przypisanie miejsca działania [wywołującego szkodę] (może być to miejsce działania pomocnika lub współsprawcy innego niż ten, przeciwko któremu został skierowany pozew)”.

7 — Bundesgerichtshof zaproponował bowiem Trybunałowi, by orzekł, że powództwo takie jak „negative Feststellungsklage” (o ustalenie nieistnienia prawa), przewidziane w niemieckim prawie wewnętrznym, jest objęte zakresem stosowania art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001, podczas gdy francuski Cour de cassation zadał mu pytanie, „czy klauzula prorogacyjna uzgodniona w ramach łańcucha podlegających prawu wspólnotowemu umów, zawartych między producentem i nabywcą towaru, wywołuje na podstawie art. 23 rozporządzenia [nr 44/2001] skutki względem późniejszego nabywcy”, jak to jest możliwe na mocy francuskiego prawa wewnętrznego. W przedmiocie tych pytań zobacz opinie przedstawione przeze mnie odpowiednio w sprawie Folien Fischer i Fofitec, w której wydano ww. wyrok, oraz w sprawie C-543/10 Refcomp, jeszcze zawisłej.

8 — Podczas rozprawy przedstawiciel MF Global UK Ltd (zwanej dalej „MF Global UK”) bowiem stwierdził, że odpowiedź Trybunału jest szczególnie oczekiwana, ponieważ wielu maklerów zostało pozwanych w tego rodzaju sprawach, i wyjaśnił, że jego kancelaria adwokacka prowadzi obecnie około 150 spraw podobnych do postępowania głównego.

10. Artykuł 2 ust. 1 rozporządzenia, który znajduje się w sekcji 1 rozdziału II, zatytułowanej „Przepisy ogólne”, brzmi następująco:

„Z zastrzeżeniem przepisów niniejszego rozporządzenia osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane, niezależnie od ich [swego] obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego”.

11. Artykuł 3 ust. 1 tego rozporządzenia, należący do tej samej sekcji, przewiduje, że „[o]soby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane przed sądy innego państwa członkowskiego tylko zgodnie z przepisami sekcji 2–7 niniejszego rozdziału”.

12. Artykuł 5 pkt 1 i 3 rozporządzenia nr 44/2001, który wchodzi w skład sekcji 2 rozdziału II, dotyczącej „Jurysdykcji szczególnej”, brzmi następująco:

„Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim:

- 1) a) jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy – przed sąd miejsca, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane;
- b) w rozumieniu niniejszego przepisu – i o ile co innego nie zostało uzgodnione – miejscem wykonania zobowiązania jest:
 - w przypadku sprzedaży rzeczy ruchomych – miejsce w państwie członkowskim, w którym rzeczy te zgodnie z umową zostały dostarczone albo miały zostać dostarczone,
 - w przypadku świadczenia usług – miejsce w państwie członkowskim, w którym usługi zgodnie z umową były świadczone albo miały być świadczone;
- c) jeśli lit. b) nie ma zastosowania, wówczas stosuje się lit. a);

[...]

- 3) jeżeli przedmiotem postępowania jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego albo roszczenia wynikające z takiego czynu – przed sąd miejsca, gdzie nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę”.

13. Artykuł 6 pkt 1 wspomnianego rozporządzenia, który znajduje się w tej samej sekcji, stanowi, że „[o]soba mająca miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego może być również pozwana [...] w przypadku, w którym występuje kilku pozwanych, [...] przed sąd miejsca, w którym ma miejsce zamieszkania jeden z pozwanych, o ile między sprawami istnieje tak ścisła więź, że pożądaną jest ich łączne rozpoznanie i rozstrzygnięcie w celu uniknięcia wydania w oddzielnych postępowaniach sprzecznych ze sobą orzeczeń”.

III – Postępowanie główne, pytanie prejudycjalne i postępowanie przed Trybunałem

14. Pan Melzer, zamieszkały w Berlinie (Niemcy), został pozyskany jako klient telefonicznie przez spółkę Weise Wertpapier Handelsunternehmen (zwaną dalej „W.W.H.”) z siedzibą w Düsseldorfie, która zajmowała się następnie jego obsługą. Spółka ta założyła konto w imieniu p. Melzera w MF Global UK Ltd (zwaną dalej „MF Global UK”), spółce maklerskiej z siedzibą w Londynie (Wielka Brytania), która wykonywała na tym koncie dla zainteresowanego za wynagrodzeniem terminowe transakcje giełdowe.

15. W latach 2002–2003 p. Melzer dokonał na to konto wpłat w całkowitej wysokości 172 000 EUR. W dniu 9 lipca 2003 r. MF Global UK wypłaciła mu sumę 924,88 EUR. Spółka wystawiała mu rachunek za prowizję na sumę 120 USD [za transakcję], z której pobierała 25 USD, a resztę w wysokości 95 USD przekazywała W.W.H.

16. Pan Melzer wniósł pozew do Landgericht Düsseldorf o zasądzenie od MF Global UK na jego rzecz odszkodowania w wysokości różnicy pomiędzy sumą przez niego uiszczoną a sumą otrzymaną w ramach tych transakcji, czyli 171 075,12 EUR powiększoną o należne odsetki⁹.

17. W uzasadnieniu swych roszczeń p. Melzer podniósł, że ani W.W.H., ani MF Global UK nie poinformowały go wystarczająco o ryzyku związanym z przeprowadzaniem terminowych transakcji giełdowych w odniesieniu do opcji. Jego zdaniem dokumenty wydane przez W.W.H.¹⁰ nie spełniały wymogów w zakresie wystarczającego poinformowania klienta o ryzyku, czego wymaga orzecznictwo sądów niemieckich. Także nie został on w swej opinii odpowiednio poinformowany o zawartym między MF Global UK a W.W.H. porozumieniu o pobieraniu ukrytych prowizji zwanym „kick-back” i wynikającym zeń konflikcie interesów. Poza tym p. Melzer podniósł, że prowizja obliczona przez MF Global UK jest zbyt wysoka. Podniósł on, że MF Global UK winna mu jest odszkodowanie z tytułu umyślnej i bezprawnej pomocy w spowodowaniu szkody wyrządzonej przez W.W.H.

18. MF Global UK podważyła właściwość miejscową (ratione loci) Landgericht Düsseldorf i wniosła o oddalenie skargi jako bezzasadnej.

19. Sąd odsyłający podnosi, że przepisy rozporządzenia nr 44/2001 mają zastosowanie w ramach postępowania głównego, ponieważ strona pozwana jest osobą prawną z siedzibą w państwie członkowskim. Sąd ten wyjaśnia, że w niniejszym przypadku nie zawarto żadnej klauzuli prorogacyjnej¹¹, i twierdzi, że jurysdykcja międzynarodowa sądów niemieckich oparta jest na przepisach art. 5 pkt 3 tego rozporządzenia ze względu na wystąpienie szkody w Niemczech. Wyjaśnia, że według p. Melzera wyrządzona mu szkoda majątkowa – o której naprawienie występuje on w swym pozwie – nastąpiła w Niemczech, ponieważ to z tego kraju dokonywał on wpłat na konto w Londynie, a szkoda w majątku powstała na koncie bankowym w tym państwie członkowskim.

20. Sąd odsyłający żywi natomiast wątpliwości co do swej własnej jurysdykcji terytorialnej z tytułu art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001. Przypomina, że na podstawie tego przepisu dana osoba może być pozwana, według wyboru powoda, albo przed sąd miejsca, gdzie wystąpiła szkoda, zwanego „miejszem wystąpienia szkody”, albo przed sąd miejsca zdarzenia, które spowodowało wystąpienie szkody, zwanego „miejszem zdarzenia wywołującego szkodę”, jeśli te dwa miejsca nie są tożsame. Zdaniem tego sądu odsyłającego szkoda wystąpiła w Berlinie, gdzie p. Melzer ma miejsce zamieszkania, a nie w Düsseldorfie, gdzie jest siedziba tego sądu. Biorąc pod uwagę tę okoliczność dotyczącą „miejsca wystąpienia szkody”, należy stwierdzić, że rozstrzygające znaczenie ma w tym przypadku „miejsce zdarzenia wywołującego szkodę”. Tymczasem, ponieważ MF Global UK prowadzi działalność tylko w Londynie, jurysdykcja terytorialna może opierać się wyłącznie na działalności W.W.H. w Düsseldorfie.

9 — Podczas rozprawy przedstawiciel p. Melzera stwierdził, że postanowił nie pozywać W.W.H., ponieważ spółka ta była niewypłacalna w momencie składania przez niego pozwu (data złożenia pozwu do Landgericht Düsseldorf nie została podana w postanowieniu odsyłającym, ale ponieważ postanowienie to zostało wydane w dniu 29 kwietnia 2011 r., wydaje się, że pozew został złożony w tym okresie), podczas gdy w uwagach pisemnych wskazał, że MF Global UK znajdowała się w stanie likwidacji od dnia 31 grudnia 2011 r.

10 — W postanowieniu odsyłającym przytoczono w tym zakresie „Umowę o pośrednictwo giełdowe”, broszurę zatytułowaną „Zestawienie ryzyka związanego z transakcjami giełdowymi” oraz kartę informacyjną dotyczącą „Istotnych informacji na temat ryzyka poniesienia straty związanego z terminowymi transakcjami giełdowymi”.

11 — Zważywszy, że w podpisanych umowach nie zawarto żadnej klauzuli prorogacyjnej, sąd odsyłający oddał w sposób pośredni podstawę umowną podnoszonej odpowiedzialności.

21. Zdaniem sądu odsyłającego takie kryterium powiązania istnieje w prawie niemieckim, zgodnie z którym w przypadku gdy w czynie wywołującym szkodę bierze udział kilka osób, każda z nich jest odpowiedzialna za wkład innej w ten czyn. W niniejszym przypadku, uwzględniając twierdzenia p. Melzera, zgodnie z którymi MF Global UK co najmniej umyślnie pomogła W.W.H. w popełnieniu czynów niedozwolonych w Niemczech, a dokładniej w Düsseldorfie, możliwe byłoby uznanie, by właściwość tego sądu oparta była na miejscu, w którym działał taki pomocnik lub współsprawca¹².

22. Ponieważ rozporządzenie nr 44/2001 nie zawiera żadnej tego rodzaju normy ustanawiającej kryterium powiązania w odniesieniu do czynu osoby trzeciej uzasadniającej jurysdykcję międzynarodową lub lokalną, pojawia się pytanie, czy należy interpretować art. 5 pkt 3 wspomnianego rozporządzenia w ten sposób, że czyn niedozwolony sprawcy głównego lub pomocnika może także uzasadniać jurysdykcję międzynarodową lub lokalną wobec osoby pozwanej. Sąd odsyłający wyjaśnia, że istnieje różnica zdań w tym zakresie zarówno w orzecznictwie krajowym, jak i w doktrynie.

23. W tych okolicznościach Landgericht Düsseldorf postanowieniem zarejestrowanym w dniu 16 maja 2011 r. postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„W kontekście określania na podstawie art. 5 pkt 3 rozporządzenia [nr 44/2001] jurysdykcji w zakresie odpowiedzialności z tytułu czynu niedozwolonego, czy w przypadku gdy w popełnieniu transgranicznego czynu niedozwolonego uczestniczyło więcej osób, dopuszczalne jest przyjęcie – w celu określenia miejsca, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę – miejsca działania jako przemiennego [przemiennej właściwości sądu ze względu na miejsce zdarzenia wywołującego szkodę]?”.

24. Uwagi pisemne przedstawili Trybunałowi p. Melzer i MF Global UK, rządy czeski, niemiecki, portugalski i szwajcarski, a także Komisja Europejska.

25. Na rozprawie w dniu 5 lipca 2012 r. były reprezentowani p. Melzer, MF Global UK, rząd niemiecki i Komisja.

IV – Analiza

26. Z uwagi na to, że sformułowanie zadanego pytania jest nieco niedokładne, moim zdaniem, zanim zaproponowana zostanie odpowiedź na pytanie prejudycjalne, konieczne jest najpierw ściśle określenie zarówno celu, jak i znaczenia tego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

A – W przedmiocie znaczenia pytania prejudycjalnego

27. Niniejsza sprawa wpisuje się w ramy postępowania wszczętego na podstawie skargi o stwierdzenie odpowiedzialności z tytułu czynu niedozwolonego. Z przepisów art. 2 w związku z art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 wynika, że w takim przypadku osoba mająca miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego może być pozwana, według wyboru powoda, albo przed sąd państwa członkowskiego, na terytorium którego znajduje się jej miejsce zamieszkania, albo przed sąd innego państwa członkowskiego, czyli ten, w granicach właściwości którego znajduje się „miejsce, gdzie nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę”.

12 — Pragnę zauważyć na tym etapie, że lektura postanowienia odsyłającego pozostawia wątpliwości co do ról, jakie MF Global UK i W.W.H. odegrały odpowiednio jako sprawca główny czynu wywołującego szkodę lub jego pomocnik.

28. To ostatnie sformułowanie, które rozszerza zakres jurysdykcji sądu właściwego ze względu na miejsce popełnienia czynu niedozwolonego w przypadku powództwa mającego na celu niedopuszczenie do powstania szkody, stanowi jedyny dodatkowy przepis dodany do art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 w stosunku do art. 5 ust. 3 konwencji brukselskiej¹³, którą to rozporządzenie zastąpiło. Jak przyznał Trybunał, mimo wprowadzenia tego dodatkowego przepisu¹⁴, który zresztą nie jest w niniejszym przypadku istotny, wspomniane przepisy są co do zasady równoważne, efektem czego orzecznictwo dotyczące zasady jurysdykcyjnej ustanowionej w konwencji tyczy się także zasady ustanowionej w rozporządzeniu¹⁵.

29. Zważywszy na fakt, że w postępowaniu głównym p. Melzer jest bez wątpienia związany umową zarówno z MF Global UK, jak i z W.W.H., może się a priori wydawać zaskakujące, że sąd odsyłający nie uznał, iż w niniejszym przypadku może mieć zastosowanie art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 dotyczący jurysdykcji w przypadku postępowania, którego przedmiotem jest umowa, co najmniej w tym samym stopniu co pkt 3 tegoż artykułu, dotyczący jurysdykcji w przypadku postępowania, którego przedmiotem jest czyn niedozwolony¹⁶. Takiej treści uwagi wstępne zostały przedstawione przez MF Global UK, która twierdzi, że przydatne byłoby wprowadzenie rozróżnienia pomiędzy odnośnymi zakresami stosowania pkt 1 i 3 art. 5 tego rozporządzenia. Niezależnie od tej uwagi z utrwalonego orzecznictwa w każdym razie wynika, że sąd odsyłający sam określa przedmiot swego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym i Trybunał nie orzeka w sprawie kwestii podniesionej przez jedną ze stron postępowania głównego, jeśli pytanie prejudycjalne jej nie dotyczy¹⁷.

30. Sąd odsyłający wskazuje przede wszystkim, że jurysdykcja międzynarodowa sądów niemieckich, rozpatrywanych jako całość, nie stwarza dla niego problemu. Uważa on, iż ta jurysdykcja jest niepodważalna ze względu na to, że miejscem wystąpienia zdarzenia wywołującego szkodę w rozumieniu art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 jest jego zdaniem Berlin, miasto, w którym znajduje się zarazem miejsce zamieszkania p. Melzera jak i jego konto bankowe, z którego zostały sfinansowane sporne transakcje.

31. Niemniej jednak Komisja przedstawiła odmienne stanowisko, stwierdzając, że wyrok w sprawie Kronhofer¹⁸ zakazuje przyznawania jurysdykcji sądowi, w granicach właściwości którego znajduje się miejsce zamieszkania powoda jako miejsce, w którym znajduje się „ośrodek jego interesów majątkowych”, wyłącznie z tego powodu, że tam poniósł on szkodę finansową w wyniku utraty składników jego majątku, która miała miejsce w innym państwie członkowskim, podczas gdy wszystkie przesłanki odpowiedzialności zostały spełnione na terytorium tego ostatniego¹⁹.

13 — Konwencja brukselska z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i uznawaniu oraz wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s. 32), zmieniona kolejnymi konwencjami dotyczącymi przystąpienia nowych państw członkowskich do tej konwencji (zwana dalej „konwencją brukselską”).

14 — Nowy charakter tego przepisu jest tylko względny, ponieważ zasada już istniała na mocy orzecznictwa Trybunału dotyczącego wykładni konwencji brukselskiej, nawet jeśli zdaniem Komisji w tym zakresie nadal istnieją pewne niejasności [zob. propozycję rozporządzenia Rady (WE) w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych – COM(1999) 348 wersja ostateczna, s. 15].

15 — Zobacz ww. wyrok w sprawie Folien Fischer i Fofitec, pkt 31, 32 i przytoczone tam orzecznictwo.

16 — Dolus lub culpa in contrahendo, podnoszone przez p. Melzera, dotyczą tutaj przypadku, w którym negocjacje pomiędzy stronami doprowadziły do zawarcia umowy. W odniesieniu do odmiennego przypadku wyrok z dnia 17 września 2002 r. w sprawie C-334/00 Tacconi, Rec. s. I-7357, wskazuje, że w przypadku gdy umowa nie została podpisana po przeprowadzeniu negocjacji mających na celu podpisanie umowy, pozew, w którym podnoszona jest odpowiedzialność przedkontraktowa pozwanego, nie wchodzi w zakres postępowania, których przedmiotem jest umowa, ale tych, których przedmiotem jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego.

17 — Zobacz w szczególności wyroki z dnia 20 marca 1997 r. w sprawie C-352/95 Phytheron International, Rec. s. I-1729, pkt 14; z dnia 16 września 1999 r. w sprawie C-435/97 WWF i in., Rec. s. I-5613, pkt 29.

18 — Wyrok z dnia 10 czerwca 2004 r. w sprawie C-168/02 Kronhofer, Zb.Orz. s. I-6009, pkt 18 i nast.

19 — Komisja wyjaśnia, że nawet jeśli szkodliwe konsekwencje zdarzeń wywołujących szkodę, czyli transakcji giełdowych wysokiego ryzyka realizowanych w Wielkiej Brytanii przez MF Global UK, są odczuwalne przez p. Melzera w Niemczech, okoliczność ta zgodnie z orzecznictwem Trybunału nie może stanowić kryterium powiązania uzasadniającego jurysdykcję sądów niemieckich na podstawie wspomnianego art. 5 pkt 3, gdy zdarzenie wywołujące szkodę oraz wystąpienie całości szkody miało miejsce na terytorium Zjednoczonego Królestwa.

32. Podzielam opinię Komisji, ponieważ moim zdaniem szkoda finansowa, której naprawienia domaga się p. Melzer, polegająca na utracie części zainwestowanego przez niego kapitału, wystąpiła w Londynie, a nie w Berlinie. Sporne środki były ulokowane bowiem na koncie założonym w londyńskiej spółce maklerskiej i w tym miejscu zostały utracone, ponieważ w wyniku realizacji opcji lub upływu terminu jej realizacji sumy wpłacone na to konto były niższe od sum zainwestowanych.

33. Z postanowienia sądu odsyłającego wynika, że rozważa on własną jurysdykcję „terytorialną” lub innymi słowy jurysdykcję na szczeblu krajowym w tym znaczeniu, że zastanawia się, czy jest tym sądem, który spośród wszystkich sądów niemieckich powinien orzekać na podstawie art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001.

34. W tym zakresie pragnę podkreślić różnicę w użytych sformułowaniach istniejącą pomiędzy, z jednej strony, takimi przepisami tego rozporządzenia jak art. 2 ust. 1, który określa jurysdykcję wszystkich sądów państwa członkowskiego²⁰, a z drugiej strony, takimi jak art. 5 pkt 1 i 3, który dotyczy danego sądu, określonego w oparciu o miejsce, z którym spór powiązany jest szczególnie²¹. I tak przepis, którego wykładnią jest przedmiotem pytania prejudycjalnego, rzeczywiście umożliwia, czego domaga się sąd odsyłający, zidentyfikowania w sposób bezpośredni właściwości miejscowej danego sądu spośród wszystkich sądów państwa członkowskiego, które są właściwe przedmiotowo. W konsekwencji odwołanie do koncepcji właściwości międzynarodowej na etapie poprzedzającym rozumowanie, jakie należy przeprowadzić do celów zastosowania tego przepisu, co uczynił sąd odsyłający, wydaje mi się zbędne, a nawet błędne.

35. Konkretnie rzecz ujmując, sądowi temu sprawia trudność określenie, czy w sporze transgranicznym, który ma rozstrzygnąć, możliwe jest określenie Landgericht Düsseldorf jako sądu miejsca, w którym działał jeden z dwóch domniemanych sprawców szkody – ponieważ w mieście tym znajduje się siedziba W.W.H. – jako właściwego w przypadku drugiego sprawcy czynu wywołującego szkodę – czyli MF Global UK – która prowadziła działalność tylko w Zjednoczonym Królestwie.

36. W tym względzie należy przypomnieć, iż rozporządzenie nr 44/2001 przewiduje, że osoba, która pragnie uzyskać odszkodowanie w ramach odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych, ma dwie podstawowe możliwości: albo złożyć pozew do sądu miejsca zamieszkania pozwanego na mocy art. 2 rozporządzenia nr 44/2001, albo skorzystać z jurysdykcji szczególnej na podstawie art. 5 pkt 3 tego rozporządzenia.

37. Tę ostatnią podstawę jurysdykcji można podzielić na dwie główne części, a nawet więcej, jeśli uwzględni się spory szczególne, w których Trybunał sformułował dodatkowe kryteria powiązania²², w przypadku gdy elementy czynu niedozwolonego, a zatem kryteria powiązania, są rozproszone w różnych państwach członkowskich. Trybunał wielokrotnie bowiem interpretował wyrażenie „miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę”, użyte w art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 jako oznaczające w takim przypadku zarówno po pierwsze miejsce wystąpienia szkody, czyli państwo członkowskie, w którym zdarzenie wywołujące szkodę wywarło bezpośrednio skutki

20 — Terminologia zastosowana w tym przepisie, czyli „sądy tego państwa członkowskiego”, wskazuje, że ustanawia on zasadę jurysdykcji o charakterze ogólnym, ponieważ określa system sądowy państwa członkowskiego jako całość, podczas gdy jurysdykcja na szczeblu lokalnym jest określana przez odesłanie do krajowych przepisów postępowania definiujących pojęcie miejsca zamieszkania zgodnie z art. 59 rozporządzenia nr 44/2001.

21 — Te przepisy, wskazujące, że powód może pozywać „przed sąd” miejsca, gdzie odpowiednio „zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane” i „nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę”, ustanawiają zasadę jurysdykcji o charakterze szczególnym.

22 — Orzecznictwo rozwinęło się przede wszystkim ze względu na szczególne problemy związane z umiejscowieniem transgranicznych czynów niedozwolonych popełnionych za pośrednictwem prasy lub telekomunikacji (radio, telewizja lub Internet), począwszy od wyroku z dnia 7 marca 1995 r. w sprawie C-68/93 Shevill i in., Rec. s. I-415. I tak w przypadku naruszenia dóbr osobistych za pośrednictwem treści zamieszczonych na stronie internetowej orzeczono, że właściwy może być także sąd miejsca centrum interesów życiowych ofiary (zob. wyrok z dnia 25 października 2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10 eDate Advertising i Martinez, Zb.Orz. s. I-10269, pkt 47 i nast.).

szkodliwe dla ofiary, a po drugie miejsce zdarzenia wywołującego szkodę, czyli państwo członkowskie, w którym wystąpiło zdarzenie wywołujące szkodę ze względu na popełniony przez sprawcę czyn niedozwolony²³. Z powyższego wynika, że osoba może być pozwana, według wyboru powoda, przed sądy, w granicach właściwości których znajduje się jedno z tych miejsc.

38. W niniejszej sprawie okoliczności rozpatrywane w ramach postępowania głównego są następujące. Miejsce wystąpienia szkody, odpowiadające pierwszej z powyższych opcji, ma znajdować się w Niemczech. Tak uważa sąd odsyłający, który twierdzi, że zarzucana szkoda urzeczywistniła się właśnie w Berlinie z tego względu, iż p. Melzer ma tam miejsce zamieszkania i konto bankowe, które zostało obciążone²⁴, a nie w Düsseldorfie. W konsekwencji w celu określenia swej własnej jurysdykcji Landgericht Düsseldorf zmierza do ustalenia, czy w niniejszym przypadku istnieje podstawa jurysdykcji, która mogłaby być oparta na drugiej z ww. opcji ze względu na odpowiednio zarzucane domniemanym sprawcom czyny niedozwolone. Miejsce zdarzeń wywołujących szkodę mogłoby znajdować się bądź w Londynie ze względu na to, że MF Global UK tam przeprowadzała transakcje maklerskie, bądź w Düsseldorfie, czyli mieście, w którym ma siedzibę W.W.H. – spółka, która nie została pozwana, ale współpracowała z jedynym pozwanym.

39. Należy określić, czy działania spółki z siedzibą w Düsseldorfie, czyli pozyskanie klienta, jego obsługa oraz zachęcenie go do działania w zbyt ryzykowny sposób, mogą być uznane za składowe czynów, które doprowadziły do powstania szkody poniesionej przez tego klienta. Trybunał został wezwany przede wszystkim do orzeczenia, czy miejsce, gdzie prowadzone były te działania, może samo w sobie służyć jako podstawa do orzekania przez Landgericht Düsseldorf w przedmiocie odpowiedzialności z tytułu czynu niedozwolonego będącej jedynym pozwanym spółki z siedzibą w Zjednoczonym Królestwie ze względu na przypisanie tej spółce czynów spółki niemieckiej, drugiego domniemanego sprawcy szkody.

40. A zatem wydaje się, że pytanie prejudycjalne ogranicza się do wykładni pojęcia miejsca zdarzenia wywołującego szkodę, w przypadku gdy zachodzą trzy złożone okoliczności: po pierwsze, rozproszenie w różnych państwach członkowskich miejsc, w których popełniono czyny wywołujące szkodę; po drugie, zbieg odpowiedzialności, czyli sytuacja, w której nie ma jednego sprawcy, który popełnił takie czyny, ale kilka osób będących pomocnikami lub współsprawcami; oraz po trzecie, powództwo zostało skierowane wyłącznie przeciwko jednemu z domniemanych sprawców szkody w państwie członkowskim, w którym inny z tych współsprawców prowadził swą działalność. O ile dwie pierwsze z tych okoliczności już były rozpatrywane w orzecznictwie Trybunału pod różnymi kątami, ich połączenie z trzecią jest precedensowe.

41. Uwzględniwszy okoliczności sprawy, pragnę podnieść szczególny problem dotyczący określenia odnośnych sytuacji prawnych MF Global UK i W.W.H., ponieważ w uwagach przedłożonych Trybunałowi często sprawca główny mylony jest z współsprawcą danego czynu niedozwolonego lub pomocnikiem do tego czynu. Z postanowienia odsyłającego wynika, że mimo iż p. Melzer wnosi o zasądzenie odszkodowania tylko od MF Global UK, która jego zdaniem odegrała decydującą rolę w wyrządzeniu szkody, to raczej W.W.H. jest sprawcą głównym, podczas gdy MF Global UK jest co najmniej pomocnikiem, zgodnie z twierdzeniami i roszczeniami powoda. Niezależnie od powyższego, pytanie prejudycjalne jest sformułowane w sposób wystarczająco szeroki, aby ująć w odpowiedzi obydwie przypadki, które stanowią pomocnictwo lub współsprawstwo osoby, która nie została pozwana. W konsekwencji odpowiedź zaproponowana w niniejszej opinii będzie uwzględniała ten podwójny aspekt.

23 — Od momentu wydania ww. wyroku w sprawie Bier, pkt 19, dotyczącego wykładni art. 5 ust. 3 konwencji brukselskiej, powodowi są oferowane te dwie możliwości; rozwiązanie to było wielokrotnie powtarzane, między innymi w ww. wyroku w sprawie Folien Fischer i Fofitec, pkt 39, 40.

24 — Ze względów przedstawionych w pkt 31 i 32 niniejszej opinii fakt, że konto bankowe domniemanej ofiary znajduje się na obszarze danego państwa członkowskiego, nie może stanowić kryterium powiązania wystarczającego, aby wywodzić zeń właściwość sądu tego państwa, a to ze względu na całkowicie przypadkowy charakter takiego kryterium.

42. Sąd odsyłający zastanawia się więc w istocie nad kwestią, czy możliwe jest złożenie skargi do sądu, w granicach właściwości którego pomocnik lub współsprawca popełnił bezprawne czyny, w przypadku gdy zdarzeń wywołujących szkodę jest wiele i są one umiejscowione w różnych państwach członkowskich. Dokładniej rzecz ujmując, sprowadzałoby się to do uwzględnienia miejsca zdarzenia wywołującego szkodę spowodowanego przez jednego ze sprawców szkody, przy czym domniemana ofiara nie byłaby zobowiązana do pozywania tego pomocnika lub współsprawcy, jak to jest w postępowaniu głównym.

43. Innymi słowy, sąd ten zwraca się do Trybunału, aby ten potwierdził istnienie dodatkowej możliwości wyboru sądu, w przypadku gdy pozwani mający miejsce zamieszkania lub siedzibę w różnych państwach członkowskich są współodpowiedzialni za czyn niedozwolony, poprzez ustanowienie „przemiennej właściwości sądu ze względu na miejsce zdarzenia wywołującego szkodę”, zgodnie z brzmieniem wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Ze względu na wprowadzenie nowej podstawy jurysdykcji, która jest tutaj proponowana, doszłoby do poszerzenia przez orzecznictwo Trybunału możliwości, które dotychczas posiadał powód. Moim zdaniem nie oznaczałoby to w rzeczywistości utworzenia nowej podstawy głównej, obok „miejsca wystąpienia szkody” oraz „miejsca zdarzenia wywołującego szkodę”. Sąd ten proponuje raczej rozszerzającą wykładnię drugiej z tych podstaw, polegającą ewentualnie na przyznaniu, że w przypadku transgranicznego udziału wielu sprawców w czynie niedozwolonym miejsce czynów wywołujących szkodę popełnionych przez jednego z nich może stanowić podstawę właściwości sądu wobec innego z tych sprawców.

B – W przedmiocie odpowiedzi na pytanie prejudycjalne

1. Różne stanowiska

44. Z uwag przedstawionych Trybunałowi wyłaniają się dwa przeciwstawne stanowiska: p. Melzer, rządy niemiecki, czeski, portugalski oraz Konfederacja Szwajcarska proponują uznać nową podstawę jurysdykcji proponowaną przez sąd odsyłający, podczas gdy MF Global UK i Komisja twierdzą, że należy odpowiedzieć przecząco na postawione pytanie prejudycjalne.

45. Z uzasadnienia postanowienia odsyłającego wynika, że sąd odsyłający zmierza do zajęcia stanowiska dopuszczającego możliwość powiązania międzynarodowej jurysdykcji (kryterium powiązania, które zostało określone jako „przemienne”) z miejscem czynu wywołującego szkodę, który został popełniony przez domniemanego pomocnika lub współsprawcę, nawet jeśli nie jest on pozwanym we wszczętym postępowaniu.

46. Takie stanowisko, a także sama racja bytu pytania prejudycjalnego, są uzasadnione po uwzględnieniu informacji przedłożonych przez Landgericht Düsseldorf na temat treści prawa krajowego. Okazuje się bowiem, że art. 830 niemieckiego kodeksu cywilnego (Bürgerliches Gesetzbuch) przewiduje, że w przypadku gdy kilka osób uczestniczy wspólnie w popełnieniu czynu wywołującego szkodę, każdy sprawca lub pomocnik jest uznawany za odpowiedzialnego za wkład innej z tych osób w popełnienie tego czynu. Ponadto sąd odsyłający wyjaśnia, że na podstawie art. 32 niemieckiego kodeksu postępowania cywilnego (Zivilprozessordnung) jurysdykcja w postępowaniach, których przedmiotem jest czyn niedozwolony, może się opierać na uchybieniach popełnionych przez poszczególnych współsprawców, ponieważ czyny te można im wzajemnie przypisać.

47. A zatem gdyby postępowanie główne miało charakter w pełni wewnętrzny, w świetle twierdzeń sformułowanych przez powoda, p. Melzera, przeciwko pozwanej, MF Global UK oraz jej domniemanemu współsprawcy lub pełnomocnikowi, W.W.H.²⁵, sąd właściwy dla miejsca, w którym działał jeden ze sprawców zarzucanego czynu niedozwolonego, mógłby uznać się z tego tytułu za właściwy do orzekania w przedmiocie pozwu dotyczącego odpowiedzialności z tytułu czynu niedozwolonego złożonego przeciwko jednemu ze współsprawców²⁶.

48. Niemniej jednak rozwiązanie jest dużo mniej oczywiste, jeśli, tak jak w niniejszym przypadku, sytuacja jest powiązana z terytorium kilku państw członkowskich, a nie tylko z terytorium Niemiec. W postanowieniu odsyłającym podkreślono bowiem różnice istniejące w tym zakresie w orzecznictwie niemieckim oraz w doktrynie. Wyjaśniono w nim, że niektóre sądy uznały, iż art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 umożliwia powiązanie sporu transgranicznego z miejscem czynu wywołującego szkodę popełnionego przez pomocnika lub współsprawcę z tego względu, że główna oś działania lub zaniechania stanowiącego czyn niedozwolony znajduje się w tym miejscu²⁷. Orzeczenia te zostały potwierdzone przez zgodne opinie kilku przedstawicieli doktryny, podczas gdy wielu innych im się sprzeciwiło, przytaczając argumenty, które szczegółowo rozpatrzę w dalszej części opinii, ponieważ podzielam opinie tych ostatnich.

49. Rozumowanie, na którym oparty został wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, wpisuje się w ten bardzo szczególny kontekst. Jednakże Trybunał nie jest w żaden sposób związany podejściem popieranym na szczeblu krajowym. Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecznictwem pojęcia zastosowane w rozporządzeniu nr 44/2001 powinny być interpretowane w sposób niezależny, a to celem zapewnienia mu jednolitego stosowania we wszystkich państwach członkowskich²⁸.

2. Proponowana wykładnia

a) Wytyczne wykładni

50. Jest bezsporne, że zawarte w art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 wyrażenie „miejsce, gdzie nastąpiło [...] zdarzenie wywołujące szkodę”, należy interpretować niezależnie od treści przepisów prawnych państw członkowskich, ponieważ wprowadzenie w życie zasad jurysdykcji ustanowionych przez to rozporządzenie nie może być uzależnione od specyfiki systemów krajowych, gdyż w przeciwnym wypadku straciłoby ono swoją skuteczność w zakresie ujednolicania, do realizacji którego to celu zmierza²⁹.

51. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału wykładni przepisu rozporządzenia nr 44/2001 należy dokonać nie tylko w świetle brzmienia owego przepisu, lecz również biorąc pod uwagę system ustanowiony przez owo rozporządzenie i jego cele³⁰.

25 — Zgodnie z postanowieniem odsyłającym p. Melzer twierdzi po pierwsze, że W.W.H. naruszyła obowiązek poinformowania i umyślnie wyrządziła mu szkodę poprzez zawarcie transakcji opcji, w przypadku których nie istniały żadne szanse na osiągnięcie zysku, z naruszeniem art. 826 niemieckiego kodeksu cywilnego, a po drugie, że MF Global UK tylko pomogła umyślnie w popełnieniu tego czynu niedozwolonego w Niemczech.

26 — Landgericht Düsseldorf wyjaśnia, że gdyby stosowane było niemieckie prawo wewnętrzne, byłby właściwy *ratione loci* do orzekania w przedmiocie skierowanego do niego pozwu, ponieważ W.W.H. popełniła w Düsseldorfie czyn wywołujący szkodę, polegający na pozyskaniu p. Melzera jako klienta.

27 — W postanowieniu odsyłającym wskazano w szczególności, że w odniesieniu do sytuacji rozpatrywanej w postępowaniu głównym, to w Niemczech należało pokonać najważniejszą przeszkodę polegającą na pozyskaniu domniemanej ofiary i założeniu przez nią konta w zagranicznej spółce maklerskiej, zmianie opcji na tym koncie oraz udostępnieniu środków w celu zakupu opcji bez możliwości uzyskania zwrotu wartości pozycji zaksięgowanych.

28 — Zobacz wyroki: z dnia 6 września 2012 r. w sprawie C-190/11 *Mühlleitner*, pkt 28; ww. w sprawie *Folien Fischer i Fofitec*, pkt 30, oraz orzecznictwo przytoczone w tych wyrokach.

29 — Zobacz motyw 2 wspomnianego rozporządzenia.

30 — Zobacz w szczególności wyrok z dnia 6 września 2012 r. w sprawie C-619/10 *Trade Agency*, pkt 27.

52. Na wstępie pragnę wyjaśnić, że nie jestem zwolennikiem takiej wykładni art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001, która prowadziłaby do przyznania, jak proponuje Landgericht Düsseldorf, iż dany powód może prawomocnie wnieść pozew do tego sądu jako sądu miejsca, w którym współsprawca lub pomocnik, który nie został pozwany, uczestniczył w popełnieniu zarzucanego czynu wywołującego szkodę, a nie tylko zdecydować się bądź na sąd miejsca, w którym pozwany ma miejsce zamieszkania, bądź sąd miejsca, w którym wystąpiła szkoda, bądź sąd miejsca, w którym wystąpiło zdarzenie wywołujące tę szkodę, jak to jest tradycyjnie pojmowane w orzecznictwie. Taka bowiem wykładnia byłaby moim zdaniem zbyt szeroka ze względu na systematyczne jak i teleologiczne elementy analizy, które zostaną przedstawione poniżej³¹.

b) Wykładnia poprzez odniesienie do systemu rozporządzenia nr 44/2001

53. Przede wszystkim pragnę podnieść, że w rozporządzeniu nr 44/2001 znajdują się przepisy, mianowicie art. 6 ust. 1, które wyraźnie przewidują możliwość pozwania pozwanego przed sąd, który jest właściwy do rozpatrywania dotyczącego go sporu ze względu na osobę trzecią, ale ta jurysdykcja pochodna istnieje wyłącznie w przypadku, gdy istnieje wielu pozwanych, co wiąże się z ryzykiem wydania sprzecznych ze sobą orzeczeń³². Nie jest tak w niniejszej sprawie. Z przyczyn niewyjaśnionych w postanowieniu odsyłającym³³ p. Melzer postanowił pozwać przed Landgericht Düsseldorf tylko MF Global UK z siedzibą w Londynie, a nie W.W.H., której siedziba znajduje się w Düsseldorfie, podczas gdy wydaje się, że zarzuca on spółce londyńskiej zwykłe pomocnictwo. Powód w wyniku tej decyzji, której ewentualne negatywne konsekwencje musi ponieść, utracił możliwość powołania się na rozszerzenie jurysdykcji opartej na miejscu zamieszkania osoby trzeciej, a zatem w praktyce miejscu czynów, które ta osoba mogła popełnić w tym miejscu, co jest dopuszczalne na mocy art. 6.

54. Poza tym zasada jurysdykcji ogólnej, ustanowiona w art. 2 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001, mającej za cel ochronę interesów strony, która nie podjęła inicjatywy działania transgranicznego, przewiduje, że co do zasady właściwe są sądy państwa członkowskiego, w którym ma miejsce zamieszkania pozwany. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, o ile przepis art. 5 pkt 3 wspomnianego rozporządzenia określa zasadę jurysdykcji, która umożliwia odejście od zasady ogólnej, dając powodowi dodatkową możliwość wyboru sądu, jego wykładnia musi podlegać wykładni ścisłej, a nawet zawężającej³⁴. W związku z tym nie należy rozszerzać znaczenia tego artykułu poza przypadki przewidziane wyraźnie w rozporządzeniu nr 44/2001³⁵, gdyż takie działanie mogłoby w tym zakresie pozbawić ten art. 2 skuteczności oraz wykroczyć poza zamiar prawodawcy Unii. Ponieważ Trybunał orzekł, że pojęcie „miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę”, nie może być interpretowane w sposób zbyt szeroki w odniesieniu do powiązania z miejscem wystąpienia szkody³⁶, moim zdaniem

31 — Co się tyczy genezy art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001, zgodnie z moją wiedzą nie ma w tym zakresie przydatnych informacji, które mogłyby pomóc w udzieleniu odpowiedzi na postawione pytanie, zważywszy, że akt ten w jego obowiązującej formie jest lapidarny. W tej kwestii zob. syntezę, jakiej dokonał profesor F. Pocar w sprawozdaniu objaśniającym do Konwencji o jurysdykcji i uznawaniu oraz wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, podpisanej w Lugano w dniu 30 października 2007 r. (Dz.U. 2009, C-319, s. 1, pkt 58 i nast.).

32 — Na mocy tego przepisu, jeżeli pozywa się łącznie kilka osób, osoba może zostać pozwana przed sąd miejsca zamieszkania jednej z nich w celu orzekania w przedmiocie pozwów złożonych przez jednego powoda przeciwko różnym pozwany, pod warunkiem że między sprawami istnieje tak ścisła więź, że pożądane jest ich łączne rozpoznanie i rozstrzygnięcie w celu uniknięcia wydania w oddzielnych postępowaniach sprzecznych ze sobą orzeczeń, nawet w przypadku, gdy ich podstawy prawne są różne (wyrok z dnia 11 października 2007 r. w sprawie C-98/06 Freeport, Zb.Orz. s. I-8319, pkt 38 i nast.).

33 — W kwestii uzasadnienia przedstawionego na ten temat przez przedstawiciela p. Melzera zob. przypis 9 powyżej.

34 — Zobacz w szczególności wyrok z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie C-189/08 Zuid-Chemie, Zb.Orz. s. I-6917, pkt 22.

35 — Zobacz analogicznie wyroki z dnia 17 września 2009 r. w sprawie C-347/08 Vorarlberger Gebietskrankenkasse, Zb.Orz. s. I-8661, pkt 39; z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie C-144/10 BVG, Zb.Orz. s. I-3961, pkt 30.

36 — W ww. wyroku w sprawie Kronhofer, pkt 19, przypomniano, iż wspomniane pojęcie nie może być interpretowane w sposób w tak szeroki, że oznaczałoby ono każde miejsce, gdzie mogą być odczuwalne negatywne konsekwencje zdarzenia, które spowodowało szkodę rzeczywiście powstałą w innym miejscu.

powinno być tak samo w odniesieniu do powiązania z miejscem zdarzenia powodującego powstanie szkody, w efekcie czego niedopuszczalna byłaby sytuacja, w której przypisanie pozwanemu czynów popełnionych w innym państwie członkowskim przez osobę trzecią umożliwiło by uzasadnienie jurysdykcji sądu w postępowaniu, którego przedmiotem jest czyn niedozwolony.

55. Ponadto, jak już podkreśliłem, zasada ustanowiona w art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 umożliwia zidentyfikowanie określonego sądu spośród wszystkich sądów państw członkowskich, które są właściwe przedmiotowo (*ratione materiae*), w przeciwieństwie do art. 2 wspomnianego rozporządzenia. Z motywu 12 tego rozporządzenia wynika, że tym sposobem celem art. 5 jest określenie sądu, który jest pod względem geograficznym bliski sporu, a zatem jest najodpowiedniejszy, by orzekać w tym przedmiocie.

56. Trybunał wielokrotnie orzekał, że zasada ta jest oparta na istnieniu kryterium powiązania wynikającego ze szczególnie ścisłego związku pomiędzy roszczeniem a sądami miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę, które uzasadnia przyznanie jurysdykcji tym sądom ze względu na prawidłowe administrowanie wymiarem sprawiedliwości oraz sprawną organizację postępowania, w szczególności z powodu bliskości względem sporu i łatwości w przeprowadzeniu postępowania dowodowego³⁷.

57. Tymczasem gdyby nowa podstawa jurysdykcji zaproponowana przez sąd odsyłający miała być przyjęta, rozumowanie to prowadziło do tego, że w sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym sąd, który zostałby uznany za właściwy ze względu na czyny osoby trzeciej, która nie została pozwana, w niniejszym przypadku sąd niemiecki, miałby orzekać w przedmiocie odpowiedzialności pozwanego, w niniejszym przypadku z siedzibą w Zjednoczonym Królestwie, którego domniemane bezprawne czyny nie są bliskie, lecz dalekie od właściwości terytorialnej tego sądu, zważywszy, że jest bezsporne, że MF Global UK prowadziła działalność wyłącznie na terytorium brytyjskim. W braku wystarczająco znaczącego powiązania ze sporem w takich okolicznościach sąd ten nie znajduje się, obiektywnie rzecz biorąc, w najlepszym położeniu, aby orzekać.

58. W konsekwencji wydaje mi się sprzeczne z systematyką rozporządzenia nr 44/2001 przyznanie jurysdykcji sądowi miejsca, gdzie ma miejsce zamieszkania lub siedzibę jakikolwiek pomocnik lub współsprawca sprawcy głównego czynu niedozwolonego, jako pomocniczego miejsca zdarzenia wywołującego szkodę, podczas gdy główne miejsce zdarzenia wywołującego szkodę znajduje się w innym państwie członkowskim. Podejście to potwierdzają inne względy związane z celem wspomnianego rozporządzenia.

c) Wykładnia poprzez odniesienie do celów rozporządzenia nr 44/2001

59. Przede wszystkim w odniesieniu do argumentów procesowych dotyczących celu prawidłowego administrowania wymiaru sprawiedliwości, o którym mowa w motywie 12 *in fine* rozporządzenia nr 44/2001, moim zdaniem w przypadku gdy – tak jak w niniejszej sprawie – jest jeden pozwany, przyznanie rozszerzonej jurysdykcji opartej na czynach innego sprawcy, który celowo nie został pozwany, nie spełnia bezpośrednio tego celu. Oczywiście byłoby inaczej, gdyby chodziło o wspieranie połączenia przed tym samym sądem kilku postępowań skierowanych przeciwko różnym pozwanym, ale taka centralizacja jurysdykcji w żadnym razie nie wchodzi w grę w niniejszej sprawie³⁸.

37 — Zobacz w szczególności wyroki z dnia 19 kwietnia 2012 r. w sprawie C-523/10 Wintersteiger, pkt 18; ww. w sprawie Folien Fischer i Fofitec, pkt 37, 38.

38 — Zobacz analogicznie ww. wyrok w sprawie Kronhofer, pkt 18, zgodnie z którym przyznanie jurysdykcji sądom umawiającego się państwa innego niż to, na którego terytorium miało miejsce zdarzenie powodujące szkodę, oraz wystąpienie samej szkody nie odpowiadałoby żadnej obiektywnej potrzebie z punktu widzenia postępowania dowodowego lub organizacji procesu.

60. Jak wynika ze stanowiska rządu niemieckiego, prawdą jest, że ustanowienie dodatkowej możliwości w warunkach proponowanych w pytaniu prejudycjalnym mogłoby spełniać a priori chwalebny cel poszerzenia możliwości wyboru domniemanej ofiary czynu niedozwolonego, aby mogła ona uniknąć wszczynania procesu w miejscu wiążącym się z większymi kosztami oraz bardziej przypadkowym, zwłaszcza w odniesieniu do dowodów, jakie należy dostarczyć. Jednakże dbałość o uprzywilejowanie ofiary nie jest podstawą zasady jurysdykcyjnej przewidzianej w art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001. Trybunał bowiem orzekł, że w przeciwieństwie do innych przepisów wspomnianego rozporządzenia, celem tego ostatniego nie jest zapewnienie ochrony pozycji strony najsłabszej³⁹.

61. Obowiązek ułatwienia zwrócenia się do sądu, który znajduje się „najbliżej” okoliczności sporu, który jest wyraźnie przewidziany w ww. motywie 12 in limine, prowadziłyby raczej do udzielenia odpowiedzi przeczącej na postawione w niniejszej sprawie pytanie prejudycjalne. Należy bowiem moim zdaniem określić pewne granice możliwości jurysdykcji oferowanych powodowi, nawet jeśli chodzi o stronę, która twierdzi, że została pokrzywdzona, w celu zmniejszenia ryzyka wyboru sądu ze względu na możliwość korzystniejszego rozstrzygnięcia sprawy (ang. forum-shopping)⁴⁰.

62. Poza tym zasadnicze znaczenie ma zapewnienie zgodności z zasadą pewności prawa, którą kierowali się autorzy rozporządzenia nr 44/2001⁴¹. Obowiązek zapewnienia „wysokiego stopnia przewidywalności” zasad jurysdykcyjnych został uwydatniony w motywie 11 wspomnianego rozporządzenia. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału zasada pewności prawa wymaga w szczególności, aby zasady jurysdykcyjne stanowiące wyjątek od ogólnej zasady zawartej w art. 2 konwencji brukselskiej były interpretowane w taki sposób, aby normalnie poinformowany pozwany mógł rozsądnie przewidzieć, przed który sąd, poza sądem państwa jego miejsca zamieszkania, może być pozwany⁴².

63. Dodam, że autorzy rozporządzenia nr 44/2001 dążyli do przyjęcia jednolitych przepisów, aby „zapewnić odpowiednią równowagę między interesami osoby, której przypisuje się odpowiedzialność, i poszkodowanego”⁴³,⁴⁴. Poszukiwaniem tej równowagi powinien moim zdaniem kierować się także Trybunał, dokonując wykładni art. 5 pkt 3 tego rozporządzenia.

64. Pewna przewidywalność dotycząca tego, który sąd jest właściwy w postępowaniach, których przedmiotem jest czyn niedozwolony, jest konieczna dla domniemanego sprawcy szkody, ponieważ w przeciwnym wypadku mogłoby dojść do zniechęcenia podmiotów gospodarczych do prowadzenia działalności transgranicznej. Umożliwienie powodowi zwrócenia się do każdego sądu państwa członkowskiego, w granicach właściwości którego jakikolwiek pomocnik lub współsprawca uczestniczył w popełnieniu czynu niedozwolonego, przy czym ten ostatni nie został pozwany, byłoby moim zdaniem zbyt daleko idącym uprawnieniem w świetle zasad pewności prawa oraz równowagi pomiędzy interesami stron.

39 — Zobacz ww. wyrok w sprawie Folien Fischer i Fofitec, pkt 45, 46 i przytoczone tam orzecznictwo.

40 — Problem ten był rozpatrywany przez Parlament Europejski, który w ramach trwających prac zmierzających do zmiany rozporządzenia nr 44/2001 zaproponował wprowadzenie wymogu istnienia „wystarczającego, istotnego lub znaczącego związku” w celu „ograniczenia możliwości wyboru sądu i prawa właściwego z myślą o jak najkorzystniejszym dla siebie rozstrzygnięciu” w postępowaniach, których przedmiotem jest czyn niedozwolony. Zobacz rezolucję z dnia 7 września 2010 r. w sprawie stosowania i przeglądu rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 [2009/2140(INI), P7_TA(2010)0304, motyw Q i pkt 25].

41 — A zatem we ww. wniosku, który doprowadził do wydania rozporządzenia nr 44/2001, Komisja odniosła się do „pewności prawa w zakresie jurysdykcji” oraz celu „określenia jasnych zasad jurysdykcji” [COM(1999) 348 wersja ostateczna, pkt 1.1].

42 — Zobacz w szczególności wyrok z dnia 1 marca 2005 r. w sprawie C-281/02 Owusu, Zb.Orz. s. I-1383, pkt 40. Cel pewności prawa nie może być rozumiany jako polegający wyłącznie na umożliwieniu powodowi zidentyfikowania sądu, do którego może złożyć pozew, co przypomniano między innymi w ww. wyrokach w sprawie Kronhofer, pkt 20; w sprawie Folien Fischer i Fofitec, pkt 33.

43 — Zgodnie ze sformułowaniem opartym, w drodze analogii, na motywie 16 rozporządzenia (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych („Rzym II”) (Dz.U. L 199, s. 40).

44 — Wyżej wspomniany wniosek Komisji, który doprowadził do wydania rozporządzenia nr 44/2001, „obejmuje istotę porozumienia osiągniętego w ramach Rady w sprawie koniecznej równowagi pomiędzy interesami stron, które mogą być zaangażowane w spór” [COM(1999) 348 wersja ostateczna, pkt 2.1].

65. Jak zostało podniesione w sprawozdaniu dotyczącym konkretnego stosowania rozporządzenia nr 44/2001⁴⁵, mnożenie niemalże w nieskończoność możliwych podstaw jurysdykcji w postępowaniach, których przedmiotem jest czynu niedozwolony, może prowadzić do sytuacji, w której osoba, której przypisuje się odpowiedzialność, będzie zmuszona do bronięcia się przed sądami różnych państw członkowskich, a w konsekwencji w oparciu o wiele systemów prawnych, z których najsurowszy może dominować.

66. Prawdą jest, że art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 już był interpretowany z pewną elastycznością. Jednakże istnieje ryzyko, że mnożąc kolejne kryteria powiązania, Trybunał nie tylko tworzy orzecznictwo, które staje się trudne do zrozumienia ze względu na jego bezładny charakter, ale także podstępnie zmierza do przeredagowania art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001. Gdyby taka tendencja do przyjmowania szerokiej wykładni tego aktu nadal trwała bez koniecznego umiaru, mogłoby to doprowadzić do całkowitego odwrócenia głównego mechanizmu rozporządzenia nr 44/2001, poprzez zepchnięcie na drugi plan podstawowej zasady, na mocy której osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego powinny zwykle być pozywane przed sądy tego państwa⁴⁶. Moim zdaniem Trybunał powinien w dokonywanej przezeń wykładni tego artykułu wystrzegać się pójsia zbyt daleko w tym kierunku.

67. W związku z powyższym uważam, że udzielenie odpowiedzi przeczącej na pytanie prejudycjalne postawione przez sąd odsyłający w większym stopniu spełnia wymogi wynikające zarówno z systematyki, jak i celów rozporządzenia nr 44/2001.

V – Wnioski

68. W świetle powyższych rozważań proponuję, by na pytanie prejudycjalne postawione przez Landgericht Düsseldorf Trybunał udzielił następującej odpowiedzi:

Artykuł 5 pkt 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy interpretować w ten sposób, że przewidziana przezeń zasada jurysdykcji szczególnej w postępowaniach, których przedmiotem jest czyn niedozwolony, nie ma zastosowania, jeśli w przypadku udziału w domniemanych czynach wywołujących szkodę kilku osób, które działały w różnych państwach członkowskich, dany sąd mógłby zostać uznany za właściwy do wniesienia doń powództwa jedynie na podstawie miejsca zdarzenia wywołującego szkodę przypisywanego pomocnikowi lub współsprawcy, który nie został pozwany przed tenże sąd.

45 — Zobacz zastrzeżenia podniesione przeciwko podejściu zwanemu „mosaic theory”, wywodzącemu się z ww. wyroku w sprawie Shevill i in., w B. Hess, T. Pfeiffer, P. Schlosser, *Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States*, Study JLS/C4/2005/03, wersja ostateczna z września 2007 r., pkt 214.

46 — Zobacz analogicznie wyrok z dnia 22 maja 2008 r. w sprawie C-462/06 GlaxoSmithKline i Laboratoires GlaxoSmithKline, Zb.Orz. s. I-3965, pkt 32, w którym podniesiono, że „przekształcenie przez sąd wspólnotowy zasad jurysdykcji szczególnej, których celem jest ułatwienie prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości, w zasady jurysdykcji jednostronnej, chroniące stronę uważaną za słabszą, wykraczałoby poza równowagę interesów, którą prawodawca wspólnotowy ustanowił w ramach obowiązującego porządku prawnego”.